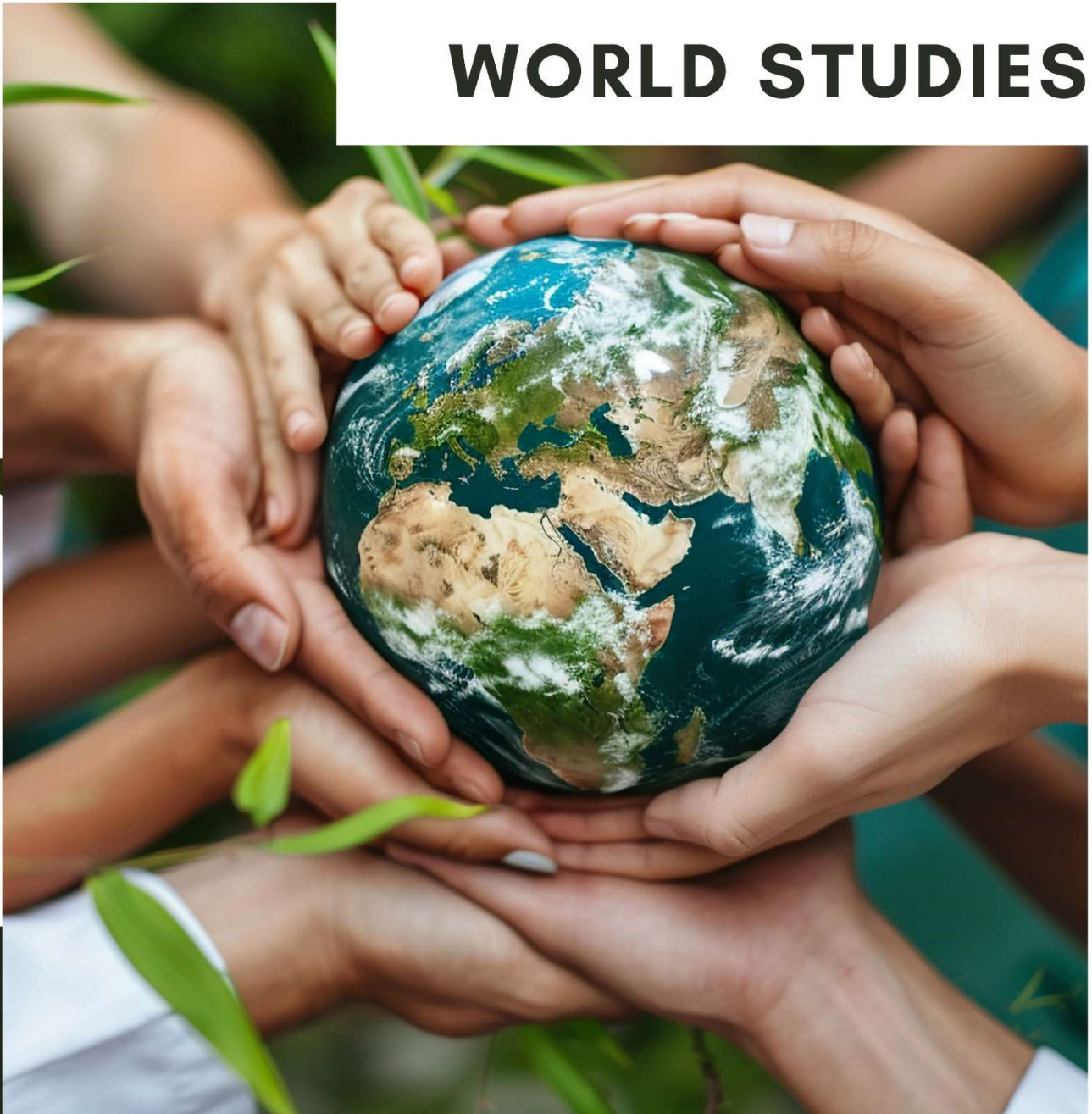

VOL 4. ISSUE 10

JOURNAL OF CONTEMPORARY WORLD STUDIES

zenodo

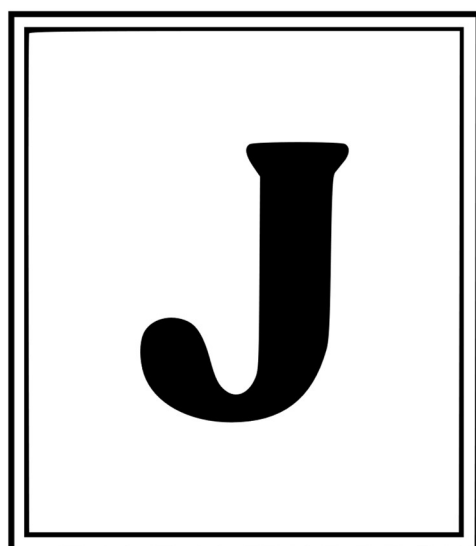
OpenAIRE | EXPLORE

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN:
3030-3311

VOLUME | 4 ISSUE | 10 | JUNE | 2026

JCWS

O'QUVCHILARDA EMOTSIONAL INTELLEKTNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARI

Isaxonova Diyora Zoxidjonovna

"Mentor education" nodavlat ta'lim muassasasi uslubchisi

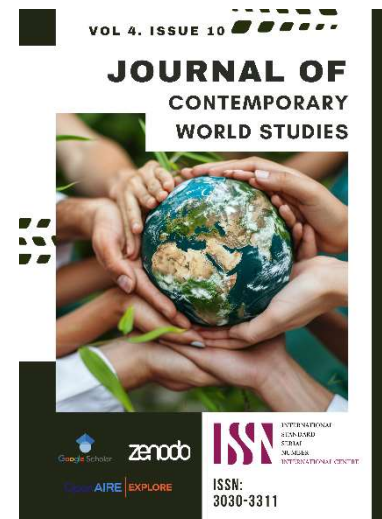
e-mail: diyorazoxidjonovna@gmail.com

ANNOTATION:

Mazkur maqolada o'quvchilarda emotsional intellektni rivojlantirishning nazariy asoslari va zamonaviy pedagogik texnologiyalari tadqiq etilgan. Emotsional intellekt tushunchasining mohiyati, uning tarkibiy qismlari (o'z-o'zini anglash, o'z-o'zini boshqarish, ijtimoiy anglash, munosabatlarni boshqarish) yoritilgan hamda bu sohada shakllangan asosiy nazariy modellar tahlil qilingan. Maqolada emotsional intellektni rivojlantirishga qaratilgan interaktiv, o'yin orqali o'qitish, ijtimoiy-emotsional ta'lim (SEL) dasturlari va raqamli vositalarga asoslangan pedagogik texnologiyalar ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, emotsional intellektni maqsadli va tizimli tarzda rivojlantirish o'quvchilarning akademik natijalariga, ijtimoiy moslashuviga hamda psixologik farovonligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

KEYWORDS:

emotsional intellekt, pedagogik texnologiya, ijtimoiy-emotsional ta'lim, o'z-o'zini anglash, empatiya, ijtimoiy kompetensiya, psixologik farovonlik, interaktiv ta'lim.

June 25, 2026,
Published Date:
June 30, 2026

Journal Website:

<https://d-pressa.com/index.php/jcws/>

License

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri nafaqat bilim va ko'nikmalarga ega, balki ijtimoiy-emotsional jihatdan barkamol, o'z his-tuyg'ularini boshqara oladigan va boshqalar bilan samarali munosabat o'rnatadigan shaxsni tarbiyalashdan iborat. Ushbu vazifani amalga oshirishda emotsional intellekt (Emotional Intelligence, EI) tushunchasi markaziy o'rin tutadi. Emotsional intellekt — shaxsning o'z his-tuyg'ularini va boshqalarning his-tuyg'ularini anglash, tushunish, boshqarish hamda ulardan fikrlash va xatti-harakatlarni yo'naltirishda foydalanish qobiliyatidir.

Ilmiy adabiyotlarda emotsional intellekt tushunchasi birinchi marta 1990-yilda Peter Salovey va Jon Mayer tomonidan kiritilgan bo'lib, keyinchalik Daniel Goleman tomonidan ommalashtirilgan. Goleman o'zining tadqiqotlarida emotsional intellektning insonning hayotiy muvaffaqiyatidagi o'rni intellektual qobiliyat (IQ)dan kam bo'lmasligini, ba'zi hollarda esa undan ham muhimroq rol o'ynashini ta'kidlagan.

Zamonaviy maktab ta'limida o'quvchilarning emotsional intellektini rivojlantirish nafaqat psixologik, balki pedagogik muammo sifatida ham qaraladi. Chunki emotsional kompetentlikka ega o'quvchilar stress vaziyatlarni yaxshiroq boshqaradi, tengdoshlari bilan konfliktlarni konstruktiv hal qiladi, o'quv motivatsiyasi yuqori bo'ladi va akademik natijalarga erishishda barqarorlik namoyon etadi. Shu sababli emotsional intellektni rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish dolzarb ilmiy-pedagogik vazifa hisoblanadi.

Ushbu maqolaning maqsadi — o'quvchilarda emotsional intellektni rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslarini tahlil qilish hamda bu jarayonda

qo'llaniladigan zamonaviy pedagogik texnologiyalarning samaradorligini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat.

Adabiyotlar tahlili

Emotsional intellekt nazariyasi bo'yicha jahon pedagogikasi va psixologiyasida bir qator model va yondashuvlar shakllangan. Salovey va Mayerning "qobiliyat modeli" (ability model) emotsional intellektni to'rtta asosiy komponent — emotsiyalarni idrok etish, fikrlashda foydalanish, tushunish va boshqarish qobiliyatlari sifatida izohlaydi. Daniel Golemanning "aralash modeli" (mixed model) esa emotsional intellektga shaxsiy fazilatlar, motivatsiya va ijtimoiy ko'nikmalarni ham qo'shib, uni kengroq tushuntiradi. Bar-Onning modeli emotsional-ijtimoiy intellekt (Emotional-Social Intelligence) tushunchasini ilgari surib, uni shaxsning stressga bardoshlilik va moslashuvchanlik qobiliyati bilan bog'laydi.

Ijtimoiy-emotsional ta'lim (Social and Emotional Learning, SEL) sohasidagi tadqiqotlar CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning) tashkiloti tomonidan ishlab chiqilgan besh komponentli modelga asoslanadi: o'z-o'zini anglash, o'z-o'zini boshqarish, ijtimoiy anglash, munosabatlar ko'nikmalari va mas'uliyatli qaror qabul qilish. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, SEL dasturlarini maktab o'quv dasturiga tizimli integratsiya qilish o'quvchilarning nafaqat emotsional, balki akademik ko'rsatkichlariga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Pedagogik adabiyotlarda emotsional intellektni rivojlantirish uchun turli metodlar taklif etiladi: rolli o'yinlar, hikoyalar orqali tahlil (storytelling), emotsiyalar kundaligini yuritish, guruh muhokamalari, meditatsiya va ongli anglash (mindfulness) mashqlari, shuningdek raqamli o'yinlashtirilgan (gamified)

ilovalar. Shu bilan birga, ba'zi tadqiqotchilar emotsional intellektni baholashning ob'ektiv mezonlari yetarli darajada ishlab chiqilmaganligini, bu esa amaliyotda samaradorlikni o'lchashni murakkablashtirishini ta'kidlaydilar.

Metodologiya

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. **Nazariy tahlil metodi** — emotsional intellekt va pedagogik texnologiyalar sohasidagi ilmiy manbalar tizimli tarzda o'rganildi.

2. **Qiyosiy-tipologik metod** — emotsional intellektni rivojlantirishga qaratilgan turli pedagogik texnologiyalar (an'anaviy, interaktiv, raqamli) o'zaro qiyoslandi.

3. **Sintez metodi** — o'rganilgan nazariy va amaliy materiallar asosida emotsional intellektni rivojlantirishning kompleks pedagogik modeli shakllantirildi.

Tadqiqot ob'ekti sifatida umumta'lim maktablarida qo'llaniladigan ta'lim-tarbiya jarayonlari, predmeti sifatida esa ushbu jarayonda o'quvchilarning emotsional intellektini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik texnologiyalar olindi.

Emotsional intellektni rivojlantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari

1. **Ijtimoiy-emotsional ta'lim (SEL)** dasturlari

SEL dasturlari maktab o'quv dasturiga alohida mashg'ulotlar yoki fan darslariga integratsiya qilingan modullar shaklida kiritiladi. Bunday dasturlar o'quvchilarga o'z his-tuyg'ularini nomlash, ularning sabablarini tushunish va konstruktiv tarzda ifodalashni o'rgatadi.

2. **Interaktiv va rolli o'yinlar**

Rolli o'yinlar orqali o'quvchilar turli hayotiy vaziyatlarda boshqa insonning his-tuyg'ularini "his qilish" imkoniyatiga ega

bo'ladi, bu esa empatiya ko'nikmasini rivojlantirishning samarali usuli hisoblanadi. Drama-pedagogika elementlari ham shu maqsadda keng qo'llaniladi.

3. **Emotsiyalar kundaligi va reflektiv yozuv**

O'quvchilarga kundalik his-tuyg'ularini yozma tarzda qayd etish va tahlil qilish topshirilishi ularda o'z-o'zini anglash va o'z-o'zini kuzatish (self-monitoring) ko'nikmalarini shakllantiradi.

4. **Ongli anglash (mindfulness) va nafas mashqlari**

Qisqa mindfulness mashqlari dars boshida yoki stressli vaziyatlardan so'ng qo'llanilganda o'quvchilarning emotsional o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini kuchaytiradi, diqqatni jamlash va xotirjamlikni saqlashga yordam beradi.

5. **Raqamli va o'yinlashtirilgan (gamified) vositalar**

So'nggi yillarda emotsional intellektni rivojlantirishga qaratilgan maxsus mobil ilovalar va onlayn platformalar (masalan, emotsiyalarni aniqlash o'yinlari, interaktiv hikoyalar) keng tarqalmoqda. Bunday vositalar o'quvchilar uchun qiziqarli va motivatsiyali muhitni yaratadi, shuningdek o'qituvchiga o'quvchi taraqqiyotini kuzatish imkonini beradi.

6. **Hamkorlikdagi loyihaviy faoliyat**

Guruh loyihalari doirasida o'quvchilar jamoa bo'lib ishlash, nizolarni hal qilish va o'zaro fikr almashish jarayonida ijtimoiy anglash hamda munosabatlarni boshqarish ko'nikmalarini amalda mustahkamlaydi.

Natijalar va tahlil

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, emotsional intellektni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik texnologiyalarning samaradorligi bir qator omillarga bog'liq:

Texnologiya turi	Rivojlantiriladigan asosiy komponent	Qo'llash murakkabligi
SEL dasturlari	O'z-o'zini anglash, ijtimoiy anglash	O'rta (tizimli integratsiya talab qiladi)
Rolli o'yinlar	Empatiya, munosabatlar ko'nikmasi	Past
Emotsiyalar kundaligi	O'z-o'zini anglash	Past
Mindfulness mashqlari	O'z-o'zini boshqarish	Past
Raqamli vositalar	Barcha komponentlar (kompleks)	O'rta-yuqori (texnik ta'minot talab qiladi)
Loyihaviy faoliyat	Ijtimoiy anglash, munosabatlar boshqaruvi	O'rta

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, eng yuqori samaraga turli texnologiyalarni kompleks tarzda, ya'ni bir-birini to'ldiruvchi tizim sifatida qo'llash orqali erishish mumkin. Bitta alohida usulga tayanish o'rniga, o'qituvchi dars jarayonida SEL elementlarini, interaktiv metodlarni va raqamli vositalarni uyg'unlashtirgan holda qo'llashi tavsiya etiladi.

Shuningdek, tadqiqot davomida emotsional intellektni rivojlantirish jarayonida o'qituvchining shaxsiy emotsional kompetentligi hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi — o'qituvchi o'zi namuna bo'la olmasa, o'quvchilarda mos ko'nikmalarni shakllantirish samarasi pasayadi. Shu bois o'qituvchilarni tayyorlash dasturlariga emotsional intellekt bo'yicha maxsus modullarni kiritish zarurati yuzaga keladi.

Xulosa

O'tkazilgan tadqiqot natijasida quyidagi xulosalarga kelindi: emotsional intellektni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylanishi lozim, chunki u o'quvchilarning nafaqat ijtimoiy-psixologik farovonligiga, balki akademik muvaffaqiyatiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar — SEL dasturlari, interaktiv va rolli o'yinlar, reflektiv yozuv, mindfulness mashqlari, raqamli vositalar va hamkorlikdagi loyihaviy faoliyat —

o'quvchilarda emotsional intellektning barcha komponentlarini kompleks tarzda rivojlantirish imkonini beradi.

Amaliyotga quyidagi tavsiyalar berish mumkin:

1. Maktab o'quv dasturiga ijtimoiy-emotsional ta'lim (SEL) elementlarini alohida modul yoki fanlararo integratsiya shaklida kiritish;
2. O'qituvchilarni tayyorlash va malaka oshirish dasturlariga emotsional intellekt va uni rivojlantirish metodikasi bo'yicha maxsus kurslarni joriy etish;
3. Emotsional intellektni baholashning ob'ektiv va ishonchli diagnostik vositalarini ishlab chiqish;
4. Raqamli va o'yinlashtirilgan vositalardan foydalangan holda emotsional intellektni rivojlantirishning zamonaviy metodikalarini ta'lim amaliyotiga tatbiq etish.

Kelgusi tadqiqotlarda emotsional intellektni rivojlantirish jarayonini sun'iy intellekt asosidagi shaxsiylashtirilgan ta'lim tizimlari bilan integratsiya qilish imkoniyatlarini chuqurroq o'rganish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Salovey, P., Mayer, J.D. Emotional Intelligence // Imagination, Cognition and Personality. — 1990.

2. Goleman, D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. — New York: Bantam Books, 1995.
3. Bar-On, R. Emotional and Social Intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory // The Handbook of Emotional Intelligence. — 2000.
4. CASEL. Core SEL Competencies: A Framework for Systemic Social and Emotional Learning. — Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning, 2020.
5. Durlak, J.A. va boshq. The Impact of Enhancing Students' Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of School-Based Universal Interventions // Child Development. — 2011.
6. Kamolov D. ETHICS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: EXPLORING THE MORAL AND SOCIAL IMPLICATIONS OF AI IN CONTEMPORARY SOCIETY //SGS-Engineering & Sciences. – 2023. – T. 2. – №. 02. – C. 14.
7. Zulfakarova L. et al. Digital Learning Technology Integration in Tourism Education: A Design-Based Research Study //Proceedings of the International Conference on Applied Innovations in IT (ICAIIT).–2026. – 2026.
8. O‘zbekiston Respublikasida umumiy o‘rta ta’lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi.
9. Elias, M.J. va boshq. Promoting Social and Emotional Learning: Guidelines for Educators. — ASCD, 1997.
10. Kamolov D. ON THE WAY TO THE DIGITAL EDUCATION SYSTEM OF UZBEKISTAN. – 2023.